

20. OBLJETNICA STALNE IZLOŽBE SLIKA U MUZEJU GRADA TROGIRA - GALERIJE CATE DUJŠIN RIBAR

(1978.– 1998.)

Danka Radić

Muzej grada Trogira

Trogir

U sklopu Muzeja grada Trogira nalaze se knjižnica obitelji Garagnin Fanfogna, Galerija Cate Dujšin Ribar i Lapidarij. Galerija Cate Dujšin Ribar otvorena je 29. studenoga 1978. godine nakon što je slikarica Cata Dujšin Ribar darovala odabrani dio svoga slikarskoga stvaralaštva gradu Trogiru, koji se obvezao u sklopu Muzeja grada Trogira osigurati odgovarajuće prostorije u kojima će stalno biti izložene darovane slike pod nazivom Galerija Cate Dujšin Ribar.

Cata Dujšin Ribar rodila se u Trogiru 17. listopada 1897. kao Katarina (Cata) Gattin, od oca Vjekoslava i majke Giustine, rođene Buble. Dio djetinjstva provodi u Trogiru, a dio u Boki kotorskoj, kamo se obitelj seli zbog očeve službe. U Kotoru završava osnovnu školu i tri godine Trgovačke škole. Godine 1915. nastanjuje se u Splitu i upisuje u Obrtničku školu, a kasnije 1917. godine u Zagrebu na Umjetničku akademiju. Dvije godine prije upisa podučavao ju je Emanuel Vidović. Zbog bolesti nije diplomirala, što će je kasnije odvesti na studij u atelje Vladimira Becića. Nakon akademije bavila se restauratorskim radom i slikala na svili, te je kao samostalni restaurator radila u Galeriji umjetnina u Splitu. Željna novih saznanja kreće u London i Pariz, gdje proučava i kopira stare majstore. Prijateljevala je sa slikarom Ignjatom Jobom, a 1920. godine udaje se za prvaka HNK Dubravka Dujšina. Prvu samostalnu izložbu priredila je 1927. u svom ateljeu na Marulićevu trgu 5 u Zagrebu, a potom u Splitu iste godine. Izlagala je u Zagrebu, Beogradu, Splitu, Londonu, New Yorku, Milanu, Karlovcu, Trogiru, Sarajevu, Washingtonu, Genevi, Puli, Kotoru, Zadru, Šibeniku, Veneciji, Glasgowu, Veroni itd. Godine 1947. umire joj muž Dubravko Dujšin, te se 1952. godine ponovno udaje za dr. Ivana Ribara. Godine 1969. slikarica daruje gradu Zagrebu stan u Demetrovoj 4, biblioteku, korespondenciju, obiteljsku zbirku i sva svoja djela, osim onih namijenjenih trogirskoj fundaciji. Slikarica umire u svom domu u Zagrebu 1992. u 97. godini života.

Po svom djelu Cata Dujšin Ribar je suvremenik. Više od osamdeset godina u ovom stoljeću koje je ubrzo za nama, Cata

je kao slikarica i kao svjedok prošlih vremena bila prisutna u hrvatskoj umjetnosti. Od daleke 1913. godine pa do svoje smrti 1992. godine, Cata je ostala privržena svojoj poetskoj naravi. Ponesena svojom liričnošću, slikarica je stvorila djela koja su našla svoje mjesto u brojnim muzejima, galerijama i privatnim zbirkama.

Cata je izrana pokazivala darovitost. U najranijem djetinjstvu svoje prve figure otiskivala bi u pijesku ili bi zahuktala staklo na prozoru pa crtala ili pak crtala ugljenom na kamenu. Kako je rođena i odgojena u ambijentu bogate kulture, na mladu i senzibilnu Catu neposredno je utjecala trogirski okolica, masline, vinogradi, kamene vrleti... Kod Peruzia Cata je učila modeliranje, a Emanuel Vidović podučavao je crtanju. Sve to kasnije usavršava kod Vladimira Becića. U Becićevom ateljeu ne prihvaća samo metodu svoga pedagoga već i njegov način slikanja. Becić je poticao samopouzdanje kod svoje učenice. Već platno Djevojčica (1919.) nosi nagovještaj rafiniranog kolorista iz kasnije faze. U mnogim radovima nastalim 1920. vidljiv je, što je razumljivo, utjecaj njezina mentora V. Becića (Autoportret, Dva dječaka 1923.; Autoportret s crvenim rupcem 1925.; Portret Dubravka Dujšina 1927. odlikuju se suptilnom karakterizacijom likova, čvrstom modelacijom i kompaktnom paletom).

Tijekom 1938. i 1939. godine stil joj se postupno mijenja i poprima osebniju, lirsku komponentu; slika s omekšanim i blagim obrisima u duhu svojevrsnog postimpresionizma (Jutro u Trogiru, 1934.; Gorski kotar, 1935.; Akt, Teta Jela, Autoportret s paletom, 1938.; Autoportret, 1939.; Cvijeće u vazi, 1941.). Neka djela iz ovog doba graniče i s ekspresionizmom (Dubrovnik, Iz Dalmacije, Masline, Jedra, 1939.).

Razdoblje između dva rata bilo je u Catinom slikarstvu uglavnom obilježeno traženjima osobnosti. Slikajući iz zadovoljstva ona se prepustila slikanju u kojemu realizira svoju umjetničku osobnost. Ekspresionizam koji je slikarica prihvatila i kao stil i kao svjetonazor najvjerniji je odraz cjelokupnosti ove slikarice. Crveni krov (1945.) tipičan je za slikarstvo koje će slijediti i nositi pečat prepoznatljive individualnosti. Sve ono kasnije u njenom slikarstvu bit će varijacije na Crveni krov. Cata nije iznevjerila figuraciju, ali je od apstrakcije prihvatila čitav niz inovacija u odnosu na slikarsku materiju: od apsolutne slobode u načinu njene upotrebe, do njene materičke vrijednosti. Njezina je paleta puna svjetlosti, kolorit topao i skladan, a forme postaju sve čvršće u sažimanju motiva na bitni element.

Iako je Cata napustila Trogir kada je napunila jednu godinu života i preselila se sa roditeljima u Boku kotorsku, zatim je prvi razred osnovne, ondašnje pučke škole završila u Trogiru, sa svojim mužem Dubravkom Dujšinom često se vraćala u Trogir, posebice za blagdana kada bi pratila bratovštine koje su se spuštale s otoka Čiova. Obožavala je tu blagdansku raskoš

Autoportret Cate Dujšin Ribar

pokreta boja i pjesme. Odatle je i zapazila kako je trogirski riva s čiovske strane impresivna. Tako su nastale njezine slike Trogira, Južna gradska vrata i Kamerlengo u kiši. U Catinoj zbirci pjesama *Moj dom* Ivo Delalle je zapisao: Rodni Trogir sa svojim milenijskim povijesnim trajanjem, slikovitim, vitkim zvoncima i tvrdim kulama na lelujavome dlanu mora njeno je neiscrpno emocionalno izvoriste. Ona mu se čitava života djetinjom radošću vraća, tražeći stalno nove umjetničke poticaje. Napisat će: *Idem.../uglačanim kamenjem / malenih trgova gdje se noću luta / i nenadano traži.*

Kroz svoj dugi stvaralački vijek Cate Dujšin Ribar slika većinom u ulju dva motiva ljudski lik¹ (portret) i primorski pejzaž² (masline, more, krš).

U svima prvenstveno nastoji ostvariti onaj nutarnji odnos, tj. pjesnički, osobno interpretirati realnost. Promatrala je ljudska lica pa i samu sebe, te je ostavila u svojim autoportretima, koji su možda najsnažniji u njenom opusu, povijest svoje markantne osobnosti (Autoportret s paletom, 1938.; i Autoportret iz 1931., 1939., 1941., 1943. i 1960.). Zašto je Cata napravila toliko svojih autoportreta? Za isprobat boju najlakše je stati pred ogledalo i slikati. Tako je možda nastalo toliko njezinih autoportreta. Govoriti o njezinim autoportretima ne možemo, a ne spominjati ljepotu i markantnost slikarice. Nitko ne bi mogao zaključiti da je Cata rođena u prošlom stoljeću. Vrijeme nije izbrisalo lijepe karakterne crte žene koja je svojim šarmom i talentom osvajala. Sjećam se da je Igor Brešan u jednom

novinskom članku o Cati Dujšin Ribar objavljenom u Slobodnoj Dalmaciji zapisao da sve više vjeruje da ljepota nije prolazna i da je vrijeme jedan sasvim relativan pojam. Njezini autoportreti i ostali portreti su uglavnom ozbiljna lica bez pretjeranih emocija. Kada su je upitali zašto je to tako, Cata je objasnila: život je više muka nego radost. Radost dođe tek kao poticaj da možeš hodati.

Podržavana i osporavana Cata Dujšin Ribar imala je samo jedno stabilno uporište - svoju darovitost. Njeno kompletno slikarstvo temelji se na intuiciji i pronicljivosti s kojom je osigurala svoje mjesto u povijesti hrvatskog slikarstva. U predgovoru kataloga stalne izložbe slika u Muzeju grada Trogira Cata Dujšin Ribar (Muzej grada Trogira, Trogir, studeni 1978.) Magda Weltrusky kao najmeritorniji poznavalac Catina slikarstva, autor njene velike retrospektive u Umjetničkom paviljonu 1977. godine, zabilježila je: ... U njezin se svijet ulazi lako i neopterećeno, ali ga može shvatiti samo onaj koji u sebi nosi nešto što danas zvuči nemoguće i demodirano: čisto srce... u njoj nema dileme: vjeruje u svoj svijet i slika ga onako kako ga ona osjeća i vidi... Napokon u njemu je sadržano sve: horizontalna mora i uzbuđljiva vertikalna krša. U točki, gdje se ukrštavaju te dvije koordinate, smješten je imaginativan svijet Cate Dujšin Ribar. Josip Depolo, autor njene Monografije (Nacionalna i sveučilišna biblioteka i "Znanje", Zagreb, 1988.) također je citirao Magdu Weltrusky: Pred nespekulativnim slikarstvom Cate Dujšin Ribar gotovo da su bespredmetne sve diskusije o modernom i nemodernom u umjetnosti. Ostaje mjerljiv samo odnos dviju snaga svijeta: čovjeka i njegovog vječnog izazova, Prirode. U toj izravnoj konfrontaciji leži pravi smisao njezina slikarstva. Slikarstvo je Catina tema, ali i poezija. Catine su pjesme ilustrirane crtežima, a slike popraćene pjesmama. Uz slikanje Cata strastveno piše pjesme. Prvu pjesmu objavila je kad joj je bilo 18 godina u Novom dobu. Pjesmu je posvetila školskoj kolegici Katici Petraelo, koja je umrla od španjole. Svoju prvu zbirku pjesama Rastanci bez rastanka objavila je 1971. godine. Kasnije su slijedile zbirke Iz kamene jeke 1975. godine, Catina lirika 1983. godine i Moj dom 1992. godine u povodu 95. godine života i 75. godine umjetničkog rada. Kao vrstan portretist Cata Dujšin Ribar naslikala je cijelu galeriju ljudskih lica, zbog toga što su njezinu pažnju mnogo više privlačili ljudi. Tako se i u njezinoj poeziji sve vrti oko čovjeka, oko vječne ljudske težnje za ljepotom i skladom, za dobrotom, radošću i mirom. Teme koje prevladavaju u njenom pjesništvu jesu u prvom redu ljubav, a zatim priroda, čempresi, hridi, agave, masline, kiše, ptice i more. Trajno nadahnuće njezina slikarstva i pjesništva jest maslina. Maslina je simbol čovjeka. Ona pati isto kao i čovjek, njoj treba sunca i hrane. Maslina je kao i Cata puna radosti i bola, patnje, ali ujedno i strasna i snažna.

Najveća Catina vrijednost jest što je objedinila slikaricu mediteranskog ozračja i nemir tankočutnog pjesnika. Slaveći 20. obljetnicu otvorenja Galerije rado se sjećamo naše Cate Dujšin Ribar i koristimo priliku da joj se još jednom toplo zahvalimo za svu ljubav koju je darovala rodnome Trogiru. Ujedno citiramo izjavu Cate Dujšin Ribar nakon otvaranja Galerije, a koju je Đurđica Ivanišević objavila u članku Otišla sam da tražim nenađeno u Slobodnoj Dalmaciji, Split, 24. prosinca 1978. godine: I kad sam ih (slika) skupila dosta i kad sam vidjela da godine idu, a da ja dolazim kraju, mislila sam kome ću tu svoju djecu dati na čuvanje. Najbolje mom rodnom gradu... a kad su otišle imala sam osjećaj malog sprovoda. Ali uvijek pomislim da ih mogu posjetiti i to me tješi, jer svaku sliku koju radim, ne radim samo cerebralno nego srcem i dušom. Zato one i jesu dio mene. Nekoliko dana pred otvaranje Galerije nisam mogla spavati, zebila sam kao da imam poći na neki prvi ispit... Ali onaj dan (otvaranja) sam osjetila da su me primili, da su me shvatili, pa čak da su me zavoljeli. Muzej grada Trogira obilježio je ovu obljetnicu priredivši skromnu svečanost u Galeriji Cate Dujšin Ribar. O životnom putu Cate Dujšin Ribar govorila je ravnateljica Muzeja grada Trogira mr. Fani Cega, a o Cati kao umjetnici predavanje je održala Danka Radić, kustosica Muzeja grada Trogira. Catine stihove kazivali su učenici gimnazije Ivan Lucić iz Trogira: Ivana Mitar, Darija Ševo i Željko Baričević. Stihove je odabrala Željka Aljinović, profesorica hrvatskog jezika i književnosti.

Bilješke:

1. Katica Tommaseo, 1918.; Profil djevojke, 1918.; Mali Ličanin, 1921.; Djevojčica u crvenom, 1936.; Portret tete Jele, 1936.; Dječak, 1940.; Moja majka, 1945.; Portret D. Dujšina - "Na dnu", 1946.; Portret D. Dujšina, 1946.; Portret sestre, 1948.; Glumica, 1960.; Moja prijateljica, 1960.; Žuža, 1960.; Udovica, 1968.
2. Pantan, 1914.; Boka kotorska, 1930.; Selo na Mljetu, 1937.; Selo na Mljetu, 1938.; Iz Zagore, 1946.; Crvena zemlja, 1949.; Stara maslina, 1951.; Perast, 1952.; Iz Kornata, 1953.; Oluja, 1954.; Sa Kornata, 1954.; Perast, 1955.; Perast, 1956.; Komiža, 1956.; Iz Kotora, 1956.; Izgorjele palače, 1956.; Crvena kuća, 1957.; Budva u oluji, 1957.; Maslinjak, 1957.; Maslinjak, 1957.; Masline, 1958.; Iz Trogira, 1958.; Kamerlengo u kiši, 1959.; Plitke stepenice, 1960.; Bijeli zvonik, 1960.; Perast, 1961.; Kamerlengo, 1962.; Struja, 1962.; Čatrnja, 1963.; Jutro u luci, 1963.; Iz Trogira, 1963.; Sunce i sjena, 1963.; Iz Stomorske, 1964.; Iz Šolte, 1964.; Iz Perasta, 1964.; Mreže, 1964.; Poljska voda, 1964.; Stara kula, 1965.; Škrabe, 1965.; Iz Šolte, 1965.; Vjetar, 1966.; Grč masline, 1968.; Mjesečina, 1970.; Trogir, 1973.; Palača u Trogiru, 1974.; Dobrota, 1975.; Ugao vrta, 1977.; Klis, 1977.; Mosor, 1977.; Iz vrta, 1977.; Plač masline, 1978.; Impresije iz Boke, 1978.; Kletva masline, 1978.; Trogir, 1952.